

Vendsysselske Selvejerbønder før og efter »Klemensfejden«¹.

AF

C. KLITGAARD

Det tør vist anses for at være en almindelig Antagelse — i hvert Fald udenfor faglige Kredse — at Skipper Klemensfejdens Efterspil: Kronens Konfiskation af Selvejer-Bondegods samt Halsløsningen indbragte Christian d. Tredje umaadelige Summer og gav Bønderne i de 49 jyske Herreder, som deltog i Rejsningen, et svært økonomisk og socialt Knæk, som de først forvandt, da Landboreformerne ved Aar 1800 efterhaanden revolutionerede Ejer- og Driftsforholdene.

At Halsløsningen, der kom til at paahvile alle — Købstadsmænd saavel som Landboere — i de »rejste« Herreder, for saa vidt de ikke kunde bevise, at de ikke havde deltaget i Rejsningen², indbragte Kongen »en stor og usigelig Summa«, som Arild Huitfeldt siger, maa anses for givet; men derimod er det tvivlsomt, om Konfiskationen af Selvejer-Bøndergodset

¹ Gennem de Arkivstudier vedrørende vendsysselske Fortidsforhold, som jeg med Understøttelse af Carlsbergfondet har foretaget gennem en længere Aarrække, har jeg faaet et ret indgaaende Kendskab til Ejendomsforholdene her fra Middelalderens sidste Del til op mod vor Tid. Denne lille Afhandling er et Forsøg paa — paa dette Grundlag — at belyse de jordegne Bonders Forhold, idet jeg dog her maa udelade en detailleret Fremstilling af de enkelte Gaardes Historie, da en saadan næppe er af mere end lokal-historisk Interesse.

² Deres Herredsbrødres Vidnesbyrd blev ikke taget for gyldigt i saa Henseende.

med paafølgende Tilbagekøb eller i andet Fald Inddragelse under Kronens Fæstegods var saa virkningsfuld i Henseende til Bøndernes fremtidige Stilling eller Kongens Kasse, som man vist ofte forestiller sig.

I en interessant Afhandling »Klementsfejdens Efterspil« (Historisk Tidsskr. 8. VI. 165) har Thomas B. Bang offentliggjort en Række Undersøgelser vedrørende dette »Efterspil« og kommer bl. a. til det Resultat (S. 191), at i 13 Herreder i Riberhus, Bøvling, Lundenæs, Skivehus og Hald Len udgjorde de jordegne Bønders Antal før Klemensfejden mellem 15 og 20 pCt. af det samlede Antal Jordbrug, idet Tallene dog varierer fra ca. 3 pCt. i Nørlyng Herred til 53 pCt. i Vandfuld Herred, og følgelig var »Efterspillet« Virkning ogsaa vidt forskellig i disse Egne.

Bang udtaler (S. 183), at det vilde være af største Interesse, om vi kunde komme til Klarhed over, hvor mange jordegne Bønder der paa Grevefejdens Tid var i de oprørske Herreder, og at enhver Oplysning, hvor ringe et Omraade den end omfatter, ikke kan anses for overflødig. Opmuntret af denne Udtalelse skal jeg i det følgende prøve paa at undersøge disse Forhold for de 6 vendsysselske Herreders Vedkommende, idet jeg dog maa bemærke, at kun for Jerslev og Vennebjerg Herreder, der begge laa under Aastrup Len, findes der fornødent Materiale til en nogenlunde nøjagtig Bestemmelse af Forholdene før og efter Fejden.

I Rigsarkivet findes under Betegnelsen »Forskjellige Stykker Lens-Regnskaber eller Jordebøger 1498—1513« en Jordebog for Aastrup Len ca. 1500. Der er til denne omtrentlige Tidsangivelse at bemærke, at det af indre Kriterier fremgaar, at Jordebogen maa være fra ca. 1525, og den er da ogsaa ligelydende med Danske Kancellis »Diverse«, C. Nr. 50 e fra ca. 1525 (Claus Gjordsens Lensregister)¹.

I Følge denne Jordebog over Aastrup Len var der før Klemensfejden 9 jordegne Gaarde og 1 jordeggen Mølle i Vennebjerg Herred, nemlig 2 G. i Skallerup Sogn, 1 i Hjørring St. Olaj

¹ Jfr. Claus Gjordsens Lensregister fra ca. 1523 (Nye danske Magazin VI. S. 288 ff.).

S., 2 i Hørmested S., 1 i Jelstrup S., 1 i Rubjerg S., 1 i Aasted S. og 1 i Gærum S. samt en Mølle i »Astrup«¹ — ialt 10 Ejendomme. Der var ifølge Præsteindberetningen 1553 godt 500 Jordbrug (Gaarde og Bol) i Vennebjerg Herred², og vi naar derfor kun til ca. 2 pCt. som Selvejer-Bondegods.

Belragter vi Jerslev Herred o. 1525, var der ifølge nævnte Jordebog 23 jordegne Brug, nemlig 1 i Skæve Sogn, 4 i Hellevad S., 1 i Vrensted S., 2 i Serreslev S.³, 3 i Vester Brønderslev S., 2 i Øster Brønderslev S., 1 i Hallund S.⁴, 8 i Jerslev S. og 1 i Hellum S.

I Herredet var 1553 ca. 550 Gaarde og Bol, hvorefter vi faar en Selvejerprocent her af ca. 4.

Hvorledes Forholdene stillede sig i Vendsyssels øvrige Herreder: Horns, Børglum, Hvetbo og Kjær kan ikke tilfulde oplyses, da vi ikke har Jordebøger herfra fra Tiden før Klemensfejden; men der er næppe Grund til at antage, at Selvejerprocenten har været synderlig højere her. Sagen var nemlig, at i Tidens Løb havde Børglum Bispestol og Klostrene i Børglum, Vrejlev, Hundslund, Ø og Vitskøl samt Helligaands Klostret i Aalborg (Hospitalet) erhvervet sig vidtstrakte Besiddelser i Vendsyssel; med Bispegodsets Inddragelse og Klostrenes Sekularisering kom Størsteparten af dette Gods jo ogsaa paa Kronens Haand omend paa anden Maade end ved Selvejergodsets Forbrydelse.

Da Ledingsafgift var en Ydelse, der oprindelig kun hvilede paa Selvejer-Bøndergods, tør man vist gaa ud fra, at de fleste af de Ejendomme, af hvilke der før 1534 svarede Ledingspenge, var jordegne; men derimod gælder det ikke for

¹ Da Astrup Sogn laa i Horns Herred, der ikke hørte til Aastrup Len, og da Aastrup Mølle hørte til Aastrup Slot, maa den i Jordebogen anførte Mølle antagelig være Ajstrup Mølle i Ugilt Sogn.

² D. H. Wulff: Statist. Bidrag til Vendelbo Stifts Historie i det 16. og 17. Aarh.

³ Kalum og Hjelmsted er i Jordebogen fejlagtig ført under V. Brønderslev S.

⁴ Jep Christensen, der er ført under Jerslev Sogn, havde en Gaard i Hallund S.

Forholdene efter Klemensfejden, thi efter denne blev de gamle Afgifter staaende; men de Bønder, der overgik fra at være Selvejere til at blive Kronens Fæstere, blev tillige paalagt en Landgildeafgift efter Taksation, svarende til den Landgilde, andre af Kronens Fæstere betalte. Man kan derfor ikke i Ledingspengene have nogen Rettesnor med Hensyn til Selveje eller Fæste efter Klemensfejden, og Lenenes Jordebøger giver som oftest ingen Deling af disse to Grupper indenfor Landgildedyderne, saa Ejerforholdene er ikke altid lette at udrede. Nogen Vejledning kan haves af Skatteregistrene, for saa vidt de findes, idet Selvejerbønder betalte dobbelt Landskat mod Fæstebønder.

Foruden Ledingspengene er der ogsaa et Gaardnavn, der peger hen paa Selveje, nemlig Bundgaard. Det er et hyppigt forekommende Gaardnavn, og det betyder jo ligefrem Bondens Gaard i Modsætning til de Gaarde, der som Fæstegods laa under Kongen, Kirken eller Adelen; men Betegnelsen »Bundgaard« brugtes saavel i Middelalderen som i vore Dage, og den siger altsaa heller intet om Ejerforholdet efter Klemensfejden; den Gaard, der kaldtes »Bundgaard« før den store Konfiskation, vedblev ogsaa senere at hedde saaledes, og den kunde endog være gaaet ud af Bøndernes Eje før Fejden.

Ovenfor er nævnt, at der før Fejden (1525) var 10 jordegne Ejendomme i Vennebjerg Herred og 23 i Jerslev Herred; Opgaven bliver derefter at søge at konstatere, hvormeget af dette Gods der blev genkøbt efter Fejden eller blev paa Bondehænder, og for at komme til Klarhed herover, maa vi undersøge de enkelte Gaardes Forhold.

Vennebjerg Herred bestod af Sognene Sct. Olaj, Sct. Hans, Vidstrup, Skallerup, Vennebjerg, Maarup, Rubjerg, Jelstrup, Harreslev, Ugilt, Hørmested, Lendum, Skærum, Gærum, Aasted og Flade, ialt 16, og Aar 1553 var her ca. 500 Gaarde og Bol.

I Sct. Olaj Sogn var der ifølge den forannævnte Jordebog over Aastrup Len før Fejden en jordegne Gaard i Gaarestrup¹,

¹ Den er i Jordebogen fejlagtig ført under Skallerup Sogn.

og en Peder Jespersen staar som Besidder. Gaarden staar ikke for Ledingspenge, men denne Ydelse er vist glemt indført, thi 1578 og endnu 1664 staar Gaarden for Ledingspenge $2\frac{1}{2}$ Skill. Gaarden blev efter Fejden indløst af Herredsfogeden Niels Lauridsen i Vust i Hanherred, der købte den 1537, og endnu 1651 tilhørte en Del af den hans Efterkommere i Hanherred.

I Skallerup Sogn var der ca. 1525 en jordegen Gaard, der bl. a. svarede $4\frac{1}{2}$ Skill. Leding og brugtes af Nis Berge. Det var sandsynligvis den Gaard i Nørlev, der 1496 og 1500 brugtes af Christen Berg, og den blev nok ogsaa indløst efter Fejden, idet Christen Nielsen i Vust i Hanherred — formodentlig Søn af den ovenfor nævnte Niels Lauridsen — 1568 ejede et Bol i Skallerup Sogn tilligemed ovennævnte Gaard i Gaarestrup. Endvidere var der 1525 endnu en Gaard i Skallerup Sogn i Selveje. Den brugtes af Anne Smeds og svarede bl. a. $5\frac{1}{2}$ Skill. Leding. Det er sandsynligvis den Gaard i Sønderlev, som Selvejer Jens Thomsen havde 1531¹, men som ikke synes at være indløst efter Fejden.

I Rubjerg Sogn havde Lars Herre 1525 en Selvejergaard, der bl. a. svarede 4 Skill. Leding, og Jens Herre i Rubjerg var 1531 som Selvejer Sandemand i Vennebjerg Herred². Gaarden synes ikke at være blevet indløst efter Fejden, men en Lars Herre i Rubjerg nævnes endnu 1537, da der fremlagdes Tingsvidne om, at hans Forældre Peder Herre og Inger Jensdatter var viet tilhobe for Rubjerg Kirkedør af Hr. Niels Reff, Præst til Mørne (o: Maarup)³.

I Jelstrup Sogn havde Severin Rodt o. 1525 en Selvejergaard i Hundeleve, af hvilken der bl. a. svarede 3 Skill. Leding. Gaarden var endnu i Selveje 1584, da Dorte Munksdatter 29. Juni fik Skøde af Kronen paa dens Rettighed i den med Ret til at tilforhandle sig Bondeskylden⁴.

I Hørmested Sogn laa o. 1525 en Selvejergaard, som

¹ Børglum H. Tgb. 8. Juni 1684.

² Børglum H. Tgb. 8. Juni 1684.

³ Dombog for Nørrejyll., Uldall 4° 259, S. 47.

⁴ Kronens Skøder.

Joendt Hellisen bl. a. svarede 2 Skill grot¹ af i Ledingspenge. Den synes ikke at være indløst efter Fejden. I samme Sogn laa 1485² og o. 1525 en jordegen Gaard i Tislum; det var »Tislum Bundgaard«, der o. 1525 brugtes af Anders Nielsen og bl. a. ydede 2 Skill. grot Leding. Den synes ikke at være indløst efter Fejden og blev 1662 bortskødet fra Kronen.

I Gærum Sogn var Rysholt o. 1525 i Selveje, men den anføres ikke med Skyld, da »Niels Tijmerman i Alburige haffuer Konning Christhierns³ Brev paa och giffuer inthet«. Blev antagelig ikke indløst efter Fejden.

I Aasted Sogn var Søndergaard o. 1525 jordegen og brugtes af Peder Jensen, der ydede 2 Skill. grot Leding, men 1578 og senere stod Gaarden for 2¹/₂ Skill. Leding. Den blev indløst efter Fejden og ejedes 1568⁴ med dens Afbyggere af en Storbonde Svend Røds Sønner i Toftegaard i Jetsmark Sogn, Hvetbo Herred. 1606 ejedes den af Jens Bjørnsen Kaas til Strandbylund (uægte Søn af Bjørn Kaas til Starup), og med hans Datter Anne kom den til Borgmester Niels Iversen Ferslev i Aalborg, hvis Børn ejede den 1650; men ca. 1670 kom den under Knivholt Gods.

Af de 10 jordegne Brug, der var i Vennebjerg Herred før Klemensfejden, synes kun 1 Gd. i Gaarestrup i Sct. Olaj Sogn, 1 Gr. i Aasted S., 1 Gd. i Nørlev i Skallerup S. og 1 Gd. i Hundeleve i Jelstrup S. — ialt 4 — at have været i Bondeje efter Fejden, ved Aar 1600 kun 2⁵, og ved Aar 1675 slet ingen.

I Skærum Sogn var en »Bundgaard«, men denne maa før Fejden være gaaet ud af Bondeje, da den ikke anføres i Lenets Jordebog o. 1525. Kronen bortskødede den 17. Aug. 1669.

Jerslev Herred. Dette Herred bestod af Sognene Vrensted, Thise, Stenun, Tolstrup, V. Brønderslev, Serreslev, Ø. Brønderslev, Jerslev, Hallund, Ørum, Hellevad,

¹ = 1¹/₂ Sk. dansk.

² Jydske Saml. 2 II. 126.

³ Antagelig Chr. II.

⁴ Præsteindberetning.

⁵ Gaarden i Gaarestrup og Søndergaard i Aasted.

Hellum, Hundslund og Voer samt Dele af Skæve, Torslev, Albæk og Horsens, ialt 14 Sogne + nogle Dele af Sogne, og 1553 var her ca. 550 Gaarde og Bol.

I Vrensted Sogn var efter Jordebogen fra o. 1525 en Selvejergaard, der beboedes af Oluf Tordsen og gav bl. a. 3 Skill. Leding. Gaarden var »Bundgaard« i Vrensted, og den synes ikke indløst efter Fejden.

I V. Brønderslev Sogn var 1525 en jordeggen Gaard — Jens Nielsen — med Skyld bl. a. 3 Skill. Leding; det var antagelig »Bundgaard«, der blev indløst efter Fejden og ejedes o. 1650 af Slægten Kjærulf, fra hvilken den kom under Kornumgaard.¹

»Kyrnum« (o: Kornumgaard) — Peder Hansen — Skyld bl. a. 4 Skill. Leding.

»Kyrnum«

Anders Hansen — Skyld bl. a. 4 Skill. Leding.

Kornumgaard eller Øster Kornum stod stedse for 2 fulde Gaardes Brug. Her nævnes 1470 Anders Bonde som Selvejer², og han var utvivlsomt identisk med den Anders Bonde eller Anders Eg (jysk Jeg), der 1446, 1459 og 1470 var Herredsfoged i Jerslev Herred³, ligesom ogsaa med Anders Laursen i Øster Kornum, der nævnes 1494⁴. 1506 nævnes Hans Andersen her⁵, og de ovenfor nævnte Selvejere Peder Hansen, der 1520 var Herredsfoged, og Anders Hansen var utvivlsomt hans Sønner. Kornumgaard, til hvilken der hørte en Del Afbyggere, som kaldtes Gaardens Brydebønder, blev indløst efter Fejden og tilhørte 1540 Herredsfoged Anders Jensen Kjærulf, der vist var gift med Hans Andersens Datter, og indtil ca. 1640 tilhørte Godset, der efterhaanden ved Arvedeling kom paa mange Hænder, Slægten Kjærulf, derefter Slægten Galskyt (den uadelige), og den blev efterhaanden Centrum i et Godskompleks med 92 Tdr. Htk. hoverigørende Fæstegods. Kronens Ret i Gaarden

¹ Jerslev H. Tgb. 21. Decbr. 1665.

² Nyt hist. Tidsskr. V. 241, jfr. Jydske Saml. 4. I. 466 ff.

³ Æ. d. A. III, 14.16.88 og Ny kgl. Saml. 4°, 476.

⁴ Jerslev H. Tgb. 7. Juni 1660.

⁵ Æ. d. A. III. 88.

(Herlighedsafgiften) og i de øvrige Selvejergaarde i Sognet — Bundgaard og nogle af Brydegaardene — blev 1687 af Kronen solgt til Sekretær Peder Rodsten.

I Serreslev Sogn var der o. 1525 en Gaard i Kalum — Jens Torstensen — Skyld bl. a. 3 Skill. Leding, og en Gaard i Hjelmsted — Niels Ydesen — Skyld bl. a. 3 Skill. Leding, begge jordegne.¹ De synes ikke indløst efter Fejden.

I Øster Brønderslev Sogn var o. 1525 to jordegne Gaarde, den ene — Nis Tyrisen — med Skyld bl. a. 3 Skill. Leding og den anden — Mathias Grøndt — med Skyld 2 Skill. grot Leding. De synes ikke indløst efter Fejden.

I Jerslev Sogn anføres i Jordbogen o. 1525 en Gaard tilhørende Jep Christensen, men den laa i Hallund Sogn, se derunder. Endvidere var der følgende Selvejere:

Peder Suder i Svennum, Skyld bl. a. 2 Skill. grot Leding, antagelig »Bundgaard«.

Thomas Madsen i Mellerup, Skyld bl. a. 3 Skill. Leding.

Herman Pedersen i Sterup, Skyld bl. a. 3 Skill. Leding.

Peder Hermansen i Sterup, Skyld bl. a. 3 Skill. Leding.

Lars Nielsen i Klæstrup, Skyld bl. a. 3 Skill. Leding.

Anders Pedersen i Klæstrup, Skyld bl. a. 2 Skill. grot Leding.

Nis Tygesen i Jerslev, Skyld bl. a. 3 Skill. Leding.

Svend (Pedersen) i Tveden, Skyld bl. a. 3 Skill. Leding.

Ingen af disse Ejendomme synes indløst efter Fejden; de forekommer i hvert Fald ikke som jordegne Gaarde i Præsteindberetningen 1568 eller i Kronens Skøder.

Hallund Sogn. Jep Christensen er i Jordbogen o. 1525 ført under Jerslev Sogn, men hans jordegne Gaard, der bl. a. stod for 3 Skill. Leding, laa i Hallund Sogn. Han er utvivlsomt den Jep Christensen, der 1520 nævnes som Selvejer i Ørum Sogn, paa hvilken Tid Hundlund Kloster ejede hele dette Sogn paa nær en Kirkegaard og et Ledingsgods². 1524 mageskiftede Jep

¹ I Jordbogen er de ført under V. Brønderslev S. i Stedet for under Serreslev.

² Pergaments Vidisse af 1579 i Museet i Hjørring, angaar Indværgning af Hundslund Klosters Gods 1520.

Christensen sit Ledingsgods her — formentlig »Bundgaard« — til Hundslund Kloster og fik i Stedet V. Hebelstrup i Hallund Sogn¹, til hvilken Ledingsafgiften maa være blevet overført. Han synes at have afhændet V. Hebelstrup før Klemensfejden til en Storbonde Peder Jensen i Burholt i Ø. Brønderslev Sogn, hvis Arvinger indløste den efter Fejden². Den blev delt i 2 Gaarde, af hvilke den ene gik ud af Bondeeje ca. 1620, medens den anden først 1732 blev Fæstegaard (under Burholt).

I Hellevad Sogn. Her anføres o. 1525 som jordegne en Gaard i Allerup — Nis Olufsen — Skyld bl. a. 2 Skill. Leding. Den var antagelig »Bundgaard«, og den synes ikke indløst efter Fejden. Endvidere var her et større jordegent Godskompleks Røgelhede, der bestod af Røgelhede, Kærsgaard og Klokkerholm. Peder Nielsen i Røgelhede staar o. 1525 for Godset og der anføres, at han har Kong Christierns Brev³ og giver $\frac{1}{2}$ Td. Smør for al Tynge foruden Gæsteri; der anføres ikke Ledingspenge, Godset, der i Matriklen 1662 staar for 27 Tdr. Htk., blev indløst efter Fejden og gik 1606—1608 ud af Bondeeje.

I Helligum Sogn var o. 1525 en jordegne Gaard — Lars Mortensen — med Skyld bl. a. 3 Skill. Leding; den synes ikke indløst efter Fejden.

I den Del af Skæve Sogn, der laa i Jerslev Herred, var o. 1525 en jordegne Gaard — Morten Nielsen — formodentlig »Bundgaard« i Stagsted; den var delt i 2 Bol, og Afgiften var bl. a. 6 Skill. Leding. Den blev ikke indløst efter Fejden og blev 1579 solgt fra Kronen til Fru Karen Krabbe og Fru Ingeborg Skeel⁴.

Af de 23 jordegne Ejendomme, der var i Jerslev Herred før Klemensfejden, synes kun de to større Besiddelser — Gods-

¹ E. d. A. III. 11 og 16.

² Det kgl. Skøde af 1543 findes tinglyst i Jerslev Herreds Tgb. 10. Marts og 28. April 1670.

³ Antagelig Chr. II, der 1516 havde givet Befalingsmanden paa Aalborghus Niels Clemmensen Ordre til at bringe Orden i Selvejrbøndernes Afgifter.

⁴ Kronens Skøder 30. Juli 1579.

komplekser — Kornumgaard og Røgelhede samt Gaardene Bundgaard i V. Brønderslev Sogn og V. Hebelstrup at være blevet reddet fra Konfiskation, og af disse gik Røgelhede ved Aar 1600 ud af Bondeje.

Resultatet af Undersøgelsen vedrørende disse to Herreder bliver altsaa, at før Fejden var der af ca. 1050 Brug kun 33 i Bondeje og efter Konfiskatiouen kun 8, hvilket vil sige, at Konfiskationen omfattede 25 Brug eller godt 2 pCt.

For de øvrige 4 vendsysselske Herreder savner vi Materiale til helt at kunne bedømme, hvor meget jordegent Gods der var her før Fejden, men vi kan¹ tilnærmelsesvis fastslaa, hvor meget der var kort efter Fejden eller rettere hvor lidt der var, og det ligger derfor nærmest at antage, at der ogsaa kun var lidt før Fejden, thi Indløsningsevnen har vel nok været lige saa stor her som i Vennebjerg og Jerslev Herreder.

Horns Herred bestod af Sognene: Skagen, Raabjerg, Tværsted, Mosbjerg, Bindslev, Ugerby, Elling, Tolne, Sindal, Astrup, Bjergby, Mygdal, Horne, Asdal, Tornby og Hirsholmene, ialt 16 med ca. 350 Gaarde og Bol 1553. Herredet hørte under Aalborghus Len.

Hans Ejlersen Stygge eller Jude til Rugtved fik 1531 ved Mageskifte med Kronen en Kronens fri Bondegaard kaldet Høgendi Haffue (o: Høgenhav) i Raabjerg Sogn, hvilken bl. a. svarede 3 Skill. Leding². Aarstallets Rigtighed forudsat havde her altsaa før Fejden været en jordeggen Gaard, der synes at være kommet til Kronen før Fejden.

I Mosbjerg Sogn og By fandtes 1600 et Bol — Peder Jensen — der bl. a. stod for 4 Skill. Leding³; det var antagelig ikke indløst efter Fejden, det anføres i hvert Fald ikke som Bondegods 1568.

I Bindslev Sogn fik Erik Lunge til N. Elkær 16. Juni 1584

¹ Gennem Kronens Skoder, Præsteindberetninger 1568, Aalborghus Lens Jordebøger 1562, Tingsvidner m. v.

² Jydske Saml. 1. III. 40, efter E. Pontoppidan: Danske Atlas.

³ Aalborghus Lens Jordebog.

Skøde af Kronen paa 3 jordegne Gaarde med Ret til at tilforhandle sig Bondeskylden. Den ene af dem var antagelig Egaas, og disse Gaarde har altsaa været indløst efter Fejden.

I Tolne Sogn laa i Skaarup By en jordegne Gaard, som var indløst efter Fejden, og som Fruerne Karen Krabbe og Ingeborg Skeel 30. Juli 1579 fik Skøde paa Kronens Rettighed i med Ret til at tilforhandle sig Bondeskylden¹. Den havde 1546 faaet fælles Ejer med Hovedgaarden Skaarupgaard og blev 1636 lagt ind under denne Gaards Jorder.

Endvidere laa i Tolne 1600 en Gaard — Søren Jensen — der stod for 4 Skill. Leding², hvilken Gaard ikke synes indløst; det er formodentlig den Gaard, der 1580 og 1585 beboedes af Herredsfogeden Jens Sørensen, 1595 og 1607 af Herredsfoged Søren Jensen, 1627 og 1630 af Herredsfoged Søren Jensen og 1635 og 1662 af Herredsfoged Ove Sørensen.

I Sindal Sogn var Togholt jordegne baade før og efter Fejden; den tilhørte Herredsfogedslægten Fuus, og 21. Maj 1584 fik Erik Lange til Engelsholm Skøde paa Kronens Rettighed i den med Ret til at tilforhandle sig Bondeskylden³. Halvdelen af Gaarden samt 2 Søsterlodder i den anden Halvdel blev dog 18. April 1586 af Anders Eskildsen i Egaas i Bindslev Sogn solgt til Ove Lunge til Odden⁴, men før 1601 var den Fæstegaard under Bøgsted.

I Astrup Sogn var Grimeshave i Selveje før Fejden, men blev ikke indløst. Den stod, da den 3. April 1547 blev afstaaet fra Kronen til Fru Margrete Krabbe til Bøgsted, for bl. a. 4 $\frac{1}{2}$ Hvid Leding samt 1 $\frac{1}{2}$ Pd. (= 3 Tdr.) Korn »paa setting«, hvilket vil sige den efter Konfiskationen paalagte Landgilde⁵.

I Bjergby Sogn i Snevre var en Gaard med Skyld bl. a. 4 $\frac{1}{2}$ Hvid Leding, hvilken Fru Margrete Krabbe til Bøgsted

¹ Kronens Skøder.

² Aalborghus Lens Jordebog.

³ Kronens Skøder.

⁴ Vends. Aarbøger 1916, S. 255.

⁵ Erslev og Møllerup: Danske Kancellireg. 3. April 1547, jfr. Kronens Skøder.

3. April 1547 afstod til Kronen¹. Enten har den været indløst efter Fejden eller ogsaa var den gaaet ud af Bondeeje før den Tid. Gaarden stod 1600 for 2 Skill. Leding og beboedes af Christen Poulsen².

I Horns Herred kendes der paa Fejdetiden kun 7—8 Ejen- domme paa Bønderhænder eller ca. 2 pCt., og efter Fejden 6, og de var alle gaaet ud af Bondeeje inden Aar 1600. Det formodede ringe Antal før Fejden bekræftes ogsaa af, at Herredet ca. 1523 kun staar for Ledingspenge 2 Mk. 4 Skill.³

Børglum Herred bestod af Sognene Fureby, Lyngby, Børglum, Vejby, Sejlstrup, Rakkeby, Em, Vraa, Vrejlev, Hæstrup, Taars, Torslev, Størstedelen af Skæve, Hørby, Karup, Understed, Volstrup og Albæk, ialt 18 Sogne med ca. 570 Gaarde og Bol ved Aar 1553. Herredet hørte under Sejlstrup Len.

4. Juli 1546 fik Christoffer Stygge Rosenkrantz Pantebrev af Kronen paa Sæbygaard og bl. a. den paasatte Landgilde af 9 forbrudte Bøndergaarde i Understed Sogn⁴.

5. Juli 1560 fik Otto Rud til Sæbygaard Skøde af Kronen paa dens Rettighed i en stor Del Gods i Karup, Understed, Hørby og Torslev Sogne, ialt 34 Gaarde og 13 Gadehuse.⁵ Det betegnes i Forlægget til Skødet (Registre o. a. Lande VII. 132 ff.) som frit Bondegods, men denne Betegnelse gælder vist kun Godset i Karup Sogn, nemlig 4 Gd. i Skibtved, 1 Gd. i Kis, 2 Gd. i Rugtved, 2 Gd. i Vrangbæk⁶ og 2 Gd. i Hogerholt, ialt 11 Gaarde.

Det synes utænkeligt, at der efter Fejden skulde have været

¹ Kronens Skoder.

² Aalborghus Jordebog.

³ Claus Gjordsens Optegn. om Len (Nye Danske Magazin, VI, S. 298 ff).

⁴ Erslev og Møllerup: Danske Kancellireg.

⁵ Kronens Skoder.

⁶ Hans Nielsen i Vrangbæk var Selvejer 1532 (Erslev og Møllerup: Fred. I. s. d. Register, S. 442).

47 indløste Ejendomme i disse 4 Sogne, og lige saa usandsynligt er det, at Otto Rud i Tiden 1560 til 1568 skulde have kunnet erhverve sig Bondeskyllden i alle disse Ejendomme, og i Præsteberegnelsen 1568 nævnes ingen jordegne Bønder her.

Den Gaard Rydsholt i Børglum Herred, som Fruerne Karen Krabbe og Ingeborg Skeel 30. Juli 1579 fik Skøde paa Kronens Rettighed af med Ret til at tilforhandle sig Bondeskyllden¹, var antagelig Rydsholt i Hørby Sogn, som altsaa maa have været indløst.

I Jordebogen over Sejlstrup Len 1611—12 anføres følgende Ejendomme med Ledingspenge. I Lyngby Sogn — 1 Gd. — Jep Heilesen — 2½ Skill. Leding; synes ikke indløst efter Fejden.

I Rakkeby Sogn 2 Gd. — Niels Sørensen og Thomas Sørensen — Skyld hver bl. a. 3 Skill. Leding; synes ikke indløst efter Fejden. Gaardene var antagelig Lundegaard og Snarup.

I Vraa Sogn ejede Herredsfoged Ove Mørk i Gunderup 1568 1 Bol og 1 Gadehus, antagelig i Borup, hvor Familien Mørk af Saltunggaard synes at have haft indløst Gods.

I Sønder Vraa var der 6 Gaarde, som hver svarede bl. a. 3 Skill. Leding, og som ikke var indløst efter Fejden. Her laa ogsaa da — som nu — en »Bundgaard«, af hvilken der dog ikke gik Ledingskat 1611, da den tilhørte Kronen.

I Vrejlev Sogn var en Gaard, der stod for Leding 3 Skill., den laa i Aarup og synes ikke indløst efter Fejden. I Gunderup i samme Sogn stod Vestergaard for bl. a. 3 Skill. Leding og var en uindløst jordegen Gaard, som blev udlagt til Herredsfogedgaard². Endvidere stod Østergaard eller Bundgaard i Gunderup for 3 Skill. Leding. Den fik Herredsfoged Anders Madsen 16. April 1537 kongeligt Brev paa at beholde for sig og Arvinger til evig Tid for samme Afgift som før Fejden for Troskab og Tjeneste, som han under Opløbet havde vist den kongelige Høvedsmand³, og Anders Madsens Efterkommere

¹ Kronens Skoder.

² Den blev o. 1620 lagt fra Sejlstrup Len til Aastrup Len.

³ Erslev og Møllerup; Danske Kancellireg. jfr. Kronens Skoder. Det kgl. Originalskode fandtes endnu 1769 paa Gaarden, som da forlængst

ejede Gaarden indtil ca. 1675, da den kom under Vrejlevkloster.

Af de ca. 570 Gaarde og Bol, der var i Børglum Herred 1553, synes 33—34 eller ca. 6 pCt. at have været jordegne før Fejden, og mindst 13—14 maa være blevet indløst, men 1568 var her kun 2—3, og ved Aar 1600 var Bundgaard i Gunderup den eneste jordegne Gaard i Herredet.

Hvetbo Herred, der hørte under Aalborghus Len, bestod af Sognene: Ingstrup, Kjettrup, Hjermelev, Alstrup, Saltum, Hune, Jetsmark og $\frac{1}{2}$ Aaby samt Øen Gjøl og et Par Gaarde i Røgel (Brovst S.), ialt $8\frac{1}{2}$ Sogne med ca. 335 Gaarde og Bol Aar 1553.

I Aalborghus Jordebog 1562 staar følgende Gods for Ledingspenge, ialt 15 Brug. I Saltum Sogn: 1 Gd. i Sønder Saltum — Hans Mørk — 2 Skill. grot Leding.

Denne Gaard er Saltumgaard eller Storgaard, der før Fejden tilhørte Lars Mørk, som døde ca. 1534, og 1543 fik hans Søn, Herredsfoged Hans Mørk kgl. Indløsningsbrev paa den for samme Afgift som før Fejden¹. Gaarden blev i Bondeeje (Slægterne Mørk og Kjærulf m. fl.) indtil 1765, da den blev Fæstegaard under Hovedgaarden Lundergaard — Jetsmark Sogn.

I Nørre Saltum laa en jordegne Gaard — Lars Mørk — 3 Skill. Leding, det var utvivlsomt »Bundgaard«, der ikke synes at have været genindløst.

I Østrup var en Selvejergaard, der paa Klemensfejdens Tid ejedes af Svend Rød i Toftegaard i Jetsmark Sogn, som 1542 (skal vist være 1543) fik kgl. Indløsningsbrev paa den for samme Afgift som før Fejden². Gaarden brugtes 1562 af Peder Nielsen og stod for 3 Skill. Leding, og den blev i Bondeeje til først i 1700erne, da den kom under Børglum Kloster.

var kommet i Adelseje, men hvilken Værdi man tillagde det kongelige Brev, ses af, at en af Anders Madsens Efterkommere, der som Fæster af en Del af Gaarden ikke kunde svare sine Afgifter, ikke vilde lade sig udvise, men besværede sig til Kongen og overleverede ham Originalskodet.

¹ Hvetbo H. Tgb. 10. Okt. 1646.

² Smstds. 24. Jan. 1663.

I Faarup var 3 Gaarde — Niels Andersen, Niels Jørgensen og Jens Jensen — der hver gav 3 Skill. Leding; de blev vist ikke indløst efter Fejden.

I Jonstrup var 2 Gaarde — Søren Madsen, Niels Laursen — med henholdsvis 3 og 2 Skill. Ledingsafgift, hvilke ikke synes indløst efter Fejden.

Endelig stod Saltum Præstegaard for 2 Skill. grot Leding. Denne Gaard var maaske uindløst Gods; den blev ødelagt af Sand, hvorfor Præsten henimod Aar 1600 fik den nuværende Præstegaard¹.

I Kjettrup Sogn (nu Ingstrup) stod 1 Gd. i Hvorup — Lars Rus — for 3 Skill. Leding og 1 Gd. i Trudslev — Jens Laursen — ligeledes for 3 Skill. Leding; disse Gaarde synes ikke at være blevet indløst.

I Hune Sogn stod 1 Gd. — Jens Laursen — for 4 Skill. Leding; det var utvivlsomt Engesgaard, der nok blev indløst efter Fejden, og som endnu 1770 var i Bondeeje. Endvidere var i Hune Sogn Bjørnsgaard — Peder Hansen — med 2 Skill. grot Leding, men denne Gaard, der henimod Aar 1600 blev ødelagt af Sandflugt, var allerede før Fejden i Øklosters Eje.

I Jetsmark Sogn stod Bleggrav — Lars Tyrissøn — for 5 Skill. grot Leding. Det var antagelig Øster Bleggrav, der ikke synes at have været genindløst.

I samme Sogn stod 1 Gd. — Niels Christensen — for 6 Skill. Leding. Det var »Bundgaard«, som paa Klemensfejdens Tid ejedes af Svend Rød i Toftegaard. Den blev indløst og var i Bondeeje indtil sidst i 1600erne.

Af Hvetbo Herreds ca. 335 Gaarde og Bol Aar 1553 var 14—15 eller ca. $4\frac{1}{2}$ pCt. jordegne før Fejden, men efter den var vist ikke mere end 4—5 Brug i Bondeeje.

Kjær Herred bestod af Aaby Sogn ostfor Ryaa, Biersted, Vadum, Sulsted, Ajstrup, Hammer, Horsens, Sundby, Hvorup, Vester Hassing, Øster Hassing, Hals og Ulsted Sogn, ialt $12\frac{1}{2}$. Da Præsteindberetningerne 1553 ikke giver Op-

¹ Præsteindberetning 1690.

lysning om Antallet af Gaarde og Bol i Hals og Sundby Sogne, kan Antallet ikke nøjagtigt opgives, men det kan antagelig sættes til ca. 450; af disse er i Aalborghus Lens Jordebog 1562 de 44 anført med Ledingskyld, og her synes Selvejerprocenten altsaa at have været ca. 10 for Fejden¹. En betydelig Del af dette jordegne Gods blev vist ogsaa indløst efter Fejden, idet det for en stor Del tilhørte Slægten Kjærulf, hvis ældste kendte Hjemstavn var Vadum Sogn.

I Præsteindberetningen 1568 skrives, at der var 4 frie Bønder i Vadum Sogn, nemlig Anders og Peder Kjærulf i Øster Halne, Simon Jensen i V. Halne og Søren Jensen i Knæpholt, der ejede tilsammen 5 Gaarde og Bol samt 9 Huse, og endvidere ejede de tre Brødre Markvard Bertelsen i Brørholt, Simon Bertelsen i Vadskær og Laurids Bertelsen i Nordkær 1 Bol og 3 Huse her i Sognet.

Aalborghus Lens Jordebog 1562 anfører følgende Gaarde i Biersted Sogn med Ledingskyld: Bjørnkær — Ludvig Pedersen — 3 Skill. Leding. Gaarden synes ikke indløst, og den blev 1578 mageskiftet fra Kronen til Admiral Peder Munk og blev senere Hovedgaard.

I Nørhalne var en Gaard — Jens Pedersen — som stod for 9 Skill. Leding, den var antagelig Bundgaard, der gennem en lang Aarrække beboedes af Kjærulfer; endvidere Peder Krabe: 1½ Skill. Leding, Niels Eriksen: 3 Skill. Leding, Morten Andersen: 1½ Skill. Leding, Jens Nielsen: 3 Skill. Leding og Lars Nielsen: 1½ Skill. Leding. Disse 6 Gaarde synes ikke at have været indløst efter Fejden, men kom ved Kronens Skøder af 1. Novbr. 1540, 12. Maj 1579 og 15. Marts 1582 til Peder Galt og Anders Pedersen Galt til Birkelse² ligesom Nordkær — Ludvig Bertelsen: 1½ Mill. Leding — i samme Sogn.

I Vadum Sogn stod 1 Gd. i Vadum — Jens Andersen — for 1½ Skill. Leding. Det var antagelig Bjørum, som Anders

¹ I Claus Gjordsens Optegnelser om Len ca. 1523 staar Kjær H. for Ledingspenge 8 Mk. 7 P., et forholdsvis betydeligt Beløb (Nye Danske Magazin VI. S. 298).

² Kronens Skoder.

Kjærulf 30. Novbr. 1560 tilskiftede sig fra Kronen, og som Anders Pedersen Galt til Birkelse 11. Maj 1579, jfr. 15. Marts 1582 tilforhandlede sig Kronens Rettighed i med Tilladelse til at tilforhandle sig Bondeskylden¹. Synes ikke indløst efter Fejden.

I Øster Halne stod 1 Gd. — Jens Kjærulf — for Leding 2 Skill. 3 P., antagelig Rævsgaard, som Ejler Holck til S. Elkær 15. Juni 1665 fik Skøde paa Kronens Rettighed i, og som maa have været indløst efter Fejden. Her laa endvidere 1 Gd. — Anders Kjærulf — Ledingsafgift $4\frac{1}{2}$ Skill. Den ejedes endnu 1717 af Slægten Kjærulf. Endvidere 1 Gd. — Jens Andersen (Kjærulf) — Leding 7 Skill. 2 P.; det var Fogedgaard, som endnu 1717 tilhørte Slægten Kjærulf. 1 Sted — Anders Kjærulf — Leding 1 Skill. grot, og 1 Gd. — Niels Bertelsen — Leding 3 Skill. 5 P. Dette Gods var indløst efter Fejden, ligesom 1 Gd. — Søren Jensen — Leding 2 Skill. grot, og 2 Steder — Mikkel Simonsen og Søren Laursen — med Leding henholdsvis $1\frac{1}{2}$ Skill. og 1 Skill. grot, antagelig Knæpholt med Afbyggere.

I Vester Halne stod Jep Nielsen for Leding 5 Alb. 1 P. og Niels Jepsen (Ibsen) for 3 Skill. Det var Bundgaard, som Ejler Holck til S. Elkær 15. Juni 1665 fik Skøde paa Kronens Rettighed i, og som var indløst af Kjærulferne. Endvidere 1 Gd. — Jens Clemmensen (o: Simmensen?) — Leding 3 Skill., antagelig Vestergaard, der endnu var i Bondeeje 1617, men 1717 under Bjørnkær.

I Ajstrup Sogn stod Anders Kjærulf (V. Holte) for Leding 1 Skill. grot, Hans Bertelsen for $1\frac{1}{2}$ Skill. og Knud Nielsen for $1\frac{1}{2}$ Skill. Anders Kjærulf staar i Præsteindberetningen 1568 som Ejer af 1 Gd. og 3 Gadeh., hvilket antagelig var dette Gods og vel det samme som de 3 Bol, der 1599 var i Bondeeje². Det var genindløst Gods. I Tylstrup stod Simon Andersen for Leding 5 Skill. 3 P. (Vestergaard?) Chr. Tøgersen 5 Skill. (Østergd.?) og Anders Nielsen 3 Skill. grot (Søndergd.?), og i

¹ Kronens Skoder.

² Vendelbo Stifts Jordebog.

Holt stod Jens Thomsen for Leding 2 Skill. 3 P. (Øster Holt?). Disse 4 Gaarde var næppe blevet indløst; de 3 Tylstrupgaarde købte Admiral Peder Munk 13. Juli 1593.

I Sulsted Sogn stod Lars Ibsen for 1½ Skill. Leding; vist ikke indløst.

I Hvorup Sogn stod Niels Andersen for 3 Skill. Leding og Jens Laursen for 3 Skill.; det var formentlig »Bundgaard« der var delt i to Gaarde, men næppe indløst.

I Horsens Sogn stod Jep Bunde for 3 Skill. Leding, det var »Bundgaard«, som Admiral Peder Munk 13. Juli 1593 fik Skøde paa af Kronen, og som ikke synes indløst efter Fejden.

I Vester Hassing S. stod Poul Staldsvend for 5 Skill. grot i Leding, Lars Madsen for 5 Skill. grot og Lars Mortensen »af Kollings Jord« for 2 Skill. I Præsteindberetning 1568 anføres i Sognet 1 fri Bondegaard med 1 Gadehus, som giver 9 Skill. Leding til Aalborghus, og som altsaa var indløst efter Fejden. Halvgaarden Kolding var endnu i Bondeeje 1664.

I Gandrup anføres følgende 4 Steder med Ledingsafgift: Mads Jensen 3 Skill. grot, Anders Mikkelsen 3 Skill., Jens Markvorsen 10 Alb., Mads Madsen 3 Skill.; dette Gods synes ikke at have været genkøbt efter Fejden.

Øster Hassing Sogn. I Øster Hassing By stod Jesper Mikkelsen for 3 Skill. Leding og Jep Poulsen for 2 Skill. Den ene af disse Gaarde har vist været indløst, thi 1560 mageskiftede Anders Kjærulf i Vadum en jordeggen Gaard i Ø. Hassing By til Kronen¹. I samme Sogn stod Aslund (o: Ø. Aslund) — Rasmus Jensen — for 3 Skill. Leding. Gaarden, der før Fejden tilhørte Kjærulferne, blev ikke indløst efter Fejden.

I Ulsted Sogn og By var 3 Gaarde med hver 3 Skill. Leding; Simon Laursen, Lars Jensen og Jens Esbensen. De synes ikke at have været indløst efter Fejden.

Efter det foran anførte skulde der i de vendsysselske Herreder have været følgende Selvejerprocent før Fejden:

¹ Kronens Skøder 30. Novbr. 1560.

Horns Herred 2, Vennebjerg H. 2, Børglum H. 6, Jerslev H. 4, Hvetbo H. $4\frac{1}{2}$ og Kjær H. 10, det giver gennemsnitlig $4\frac{3}{4}$; efter Fejden synes der kun at have været $1\frac{1}{2}$ —2 pCt., ved Aar 1650 var der i Vennebjerg, Børglum og Jerslev Herreder kun ialt 8 Selvejere, og ved Aar 1700 var de næsten forsvundet. Konfiskationens Indflydelse paa Krongodsets Stigning kan formentlig i disse 6 Herreder udtrykt i Tal anslaaes til 70—80 Ejendomme af ca. 2750 og var altsaa ikke revolutionerende for Bondestanden.

Naar den jordegne Bondestand saa at sige forsvandt ved Aar 1700, var Aarsagerne flere; Selvejeren var haardere beskattet end Fæsterne, og Skattebyrden var stor i de sidste Aartier af 1600erne; dernæst medførte den stærke Arvedeling, hvorved Bondeskylden kom paa en Mængde forskellige Hænder, at det for Godsejerne (Herlighedsejerne) blev lettere at faa Indpas i Selvejergaardene, idet de opkøbte Bondeskylden af de forskellige Partsejere, der ofte boede i andre Egne, og endelig maa nævnes, at man efter 1660 ogsaa kom ind paa at kræve Ægt og Arbejde af Selvejerbønderne, hvad der sjælden tidligere havde været ydet til Herlighedsejeren¹. Hermed kan jævnføres den Efterstræbelse, som Selvejerbøndernes gamle Friheder samtidig blev udsat for paa forskellig Maade i Rytterdistrikterne². Professor I. A. Fridericia har i sin interessante Afhandling »Danmarks Landboforhold i det 17. Aarh.«³ oplyst (Side 511), at der i Aaret 1651 fandtes ca. 5 pCt. Selvejerbønder i Jylland, færrest i Nordjylland, hvor Grevefejden havde ryddet dem af Vejen — den foranstaaende Undersøgelse tyder paa, at Selvejerprocenten i Vendsyssel før Fejden kun var henimod 5 og at »Bortrydningen« kun angik ca. 3 pCt. af det samlede Antal Gaarde og Bol. Man

¹ Jfr. Vennebjerg H. Tgb. 28. Marts 1664 og Danske Lov 3. XII. 4. Allerede 1618 blev Lars Wilsen i V. Hebelstrup dog ved Jerslev H. Ting dømt til at yde Ægt og Arbejde til Herlighedsejeren Chr. Grubbe. (Jerslev H. Tgb. 10. Marts og 28. April 1670.)

² Landsarkivar Hans Knudsen i »Jydske Saml.« 4. IV. 319 ff.

³ Historisk Tidsskrift 6. R. II. Bd.

tør ikke tage Hans de Hofmans Udtalelser for mere, end de er: Lokal Tradition og en lille personlig Erindring, naar han siger: »Der har fordum i Vendsyssel været mangfoldige Selvejere« — og tilføjer » de samme bare Sølvkæder ligesom nu Patrontasker, hvori hængte en stor Kniv. Af disse Kæder har jeg set tvende paa Landsting«¹.

¹ Danske Atlas V. 201.